

Створення умов для сталого розвитку сільських територій є одним з пріоритетних напрямків державної політики Європейського Союзу, що зіткнувся понад півстоліття тому з проблемами, характерними для сучасної України: масовим відтоком сільського населення в міста і формуванням великих зон «Депресії». Поетапна цілеспрямована політика розвитку сільських регіонів, що включає в себе, з одного боку, комплекс заходів щодо стимулювання виробництва продуктів харчування і забезпечення продовольчої безпеки, з іншого, – створення диверсифікованої, багатоукладної сільській економіки дозволила впоратися зі сформованою ситуацією і вивести сільські території цих регіонів на цивілізований рівень розвитку[3].

Список використаних джерел: 1. Термоса І.О. Сутність сталого розвитку та його особливості в контексті сільських територій. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Випуск 19. С. 33-37. 2. Лісовий А.В. Сталий розвиток сільських територій як напрям забезпечення економічного зростання і якості життя селян. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 103. С. 89-92. 3. Стегней М.І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. №3(141). С. 125-133

УДК 332.37

О. Ю. Лінькова, канд. екон. наук, доцент
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У світі на сільські території припадає 75 % загальної площі, виробляється 32 % світового ВВП. Площа в Україні: лісу становить 17 %; сільськогосподарських угідь – 70 % від загальної земельної площі. Близько 30% населення України проживає на сільській території. Багаторічне використання підходу розвитку сільських територій через їх субсидування державою не виправдали себе (зберігається тенденція до відтоку молоді та зменшення рівня зайнятості через інфраструктурні та технологічні проблеми). При цьому експорт аграрної продукції України перевищує 40 %, що відкриває потенційні можливості розвитку сільських територій. Досвід розвинених країн світу доводить дієвість ринкового підходу до позитивних змін на сільських територіях.

Дослідженням питання розвитку сільських територій займаються як вітчизняні так і закордонні вчені, при цьому пандемія COVID-19 відкриває нові можливості для розвитку [1-5].

Метою роботи є аналіз напрямків сталого розвитку сільських територій.

Організаційний розвиток – це навчання та інформування людей, яке змінює практику господарювання [7, с. 235]. Особливості сільських територій: скорочення населення у сільських територіях, зростання соціальної напруги

(низькі доходи, безробіття), низькі показники: густини населення; кількості підприємств; мобільності сільського населення (орієнтація на зайнятість у сільськогосподарському виробництві); інновацій; публічних послуг.

Розвиток технологій надав сільським мешканцям можливості: працевлаштування в інших сферах діяльності (комунікаційній, новій енергетиці, біотехнології, сільському туризмі) та підвищення продуктивності праці у виробництві аграрної продукції. Постановою КМУ затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [6], яка ґрунтується на трьох стратегічних цілях:

I. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах.

II. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів через розвиток: людського капіталу; підприємництва; інвестицій; інновацій; промисловості.

III. Розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Досвід країн з успішним розвитком саме сільських територій свідчить про необхідність аудиту відмінностей та вибору стратегії, яка ґрунтується саме на конкурентоспроможній особливості кожної сільської території. Стратегічне використання відмінності території дозволить не тільки вижити в світовій економіці, а й максимально розкрити внутрішній потенціал самодостатності. Стратегія може ґрунтуватися на: захисті лідируючих позицій (Говерла); нападі на лідера (Менчул); за відсутності активних конкурентів (узбережжя Одеси); утриманні невеличкого сегменту (Сорочинці).

Спільними стратегічними компонентами розвитку сільських територій України є:

– економічні:

- фінансова самодостатність (законодавча програма відповідно до SAPARD Special accession programme for agriculture and rural development – Європейська програма приєднання для сільського господарства та розвитку сільських територій);

- інновації в сільському, лісовому і рибному господарствах;

- підтримка родючості орних земель (мінеральні та органічні добрива);

- відтворення високопродуктивних лісів (задоволення потреб у деревині, грибах, ягодах, лікарських рослинах, ведення мисливського господарства);

- фінансова підтримка виробників (податкові преференції, відшкодування збитків, завданих стихійними лихами);

- розвиток несільськогосподарських видів діяльності (курортно-санаторні зони, рекреаційно-туристичні послуги (морський та гірськолижний відпочинок), природо-пізнавальний сектор туризму (екологічно-прогулянкові маршрути у природних заповідниках; зелений туризм, IT);

- оновлення стратегічної, операційної, інформаційної та логістичної підсистем управління;

- моніторинг попиту та пропозицій на ринку;

- інтернаціональна кооперація для зменшення витрат;
- соціальні:
 - удосконалення місцевого самоврядування для розвитку ініціатив;
 - інвестиції в інфраструктуру (дороги, школи, дитячі садки, заклади охорони здоров'я, центри адміністративних послуг);
 - підтримка культурної спадщини;
 - навчання та обмін професійними знаннями;
- екологічні:
 - екосистемні послуги;
 - раціональне використання природних ресурсів (спеціалізація залежно від природного потенціалу; органічне сільське господарство; екологізація діяльності фермерів);
 - модернізація ландшафтів;
 - збереження біорізноманіття;
 - ліквідація сміттєзвалищ;
 - контроль забруднень хімічними засобами під час сільськогосподарського виробництва;
 - контроль поживних речовин у ґрунтах, зменшення водної ерозії ґрунтів, зрошування та рекультивація порушених земель;
 - скорочення вирубки лісів з метою поліпшенню клімату;
 - підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь;
 - відтворення і збереження корисної мисливської фауни;
 - раціональне використання водних ресурсів.

Об'єктивними для оцінки результату реалізації комплексної стратегії розвитку сільських територій на основі їх відмінностей є демографічні показники, а саме, рівень: народжуваності; працевлаштування за сферами діяльності; міграції населення.

Отримані результати. Дослідження проблем сільських територій дозволили систематизувати актуальні напрямки їх розвитку через вибір та реалізацію комплексної (економічної, соціальної, екологічної) стратегії управління спрямованої на реалізацію відмінностей певних сільських територій (захисті лідируючих позицій; напад на лідера; за відсутності активних конкурентів; утриманні невеличкого сегменту).

Сільські території України мають природо-ресурсний потенціал, ефективне використання якого забезпечить зростання якості життя населення, конкурентоспроможність у світовій економіці та забезпечить продовольчу безпеку країни.

Перспективи подальших досліджень – розробка бізнес-моделей організаційного розвитку сільських територій за відповідними конкурентними сферами діяльності.

Список використаних джерел: 1. Шпильова Ю.Б. Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади. Монографія. Київ: ПрофКнига. 2019. 308 с. 2. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації / Талавиря М.П., Горай А.О. // Економіка АПК. 2018. № 11. С. 75.

3. Лукашова Л. В. Мале підприємництво: методологія та практика фасилітації розвитку: монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. 448 с. 4. Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика : монографія /за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. – Дніпро: Пороги, 2019. – 548 с.5. Riana, I. G., Rihayana, I. G., & Ratih, I. A. D. K. (2019). Creating Innovation Through knowledge Saring and Absorptive Capacity. Polish Journal of Management Studies, 19(1), 338-352. <http://dx.doi.org/10.17512/pjms.2019.19.1.26>. 6. Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». від 5 серпня 2020 р. № 695. Київ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>. 7. Котлер, Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер, К. Л. Келлер. Санкт-Петербург : Питер, Прогресс книга, 2020. 844 с.

УДК 631.9:331.105

О. М. Могильний, д-р екон. наук, професор

В. М. Івченко, канд. с.-г. наук

НДІ «Укراгропромпродуктивність» Мінекономіки України

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЗАЙНЯТОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНА УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

За 30-річний період соціально-економічних трансформацій відбулися докорінні зміни у сфері зайнятості, ринку праці та в соціально-професійному складі сільського населення. Невпинно зменшується сегмент найманої праці в аграрному виробництві, переробній промисловості, освіті, медицині, культурі, сфері побуту та в інших організаціях соціальної сфери сільських територій. Більшість селян працездатного віку вимушено набули статус самозайнятих, втратили стабільні джерела доходу і не підпадають під загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Унаслідок скорочення потреби в робочій силі аграрних підприємств, згортання інших видів економічної діяльності, високого рівня безробіття і бідності сільських домогосподарств, за 1990–2020 рр. з мапи України зникло майже 500 сіл. Має місце деградація людського і соціального, а вся сільська місцевість охоплена демографічною кризою. За аналізований період, чисельність наявного сільського населення скоротилася більш ніж на 4 млн осіб. Спостерігається сплеск чергової хвилі внутрішньої і зовнішньої трудової еміграції, особливо соціально активних молодих людей.

Мета статті. Визначення першочергових заходів державної політики, спрямованої на стабілізацію рівня зайнятості в сільській місцевості та обґрунтування необхідності надання пріоритетного значення збереженню існуючих та створення інноваційних робочих місць.

Результати дослідження. За період трансформації від централізовано-планової до ліберальної ринкової економіки, селяни, отримавши земельні і майнові паї реформованих колективних господарств, масово були звільнені з